

Motion till riksdagen 2020/21:2474

av Mikael Dahlgvist m.fl. (S)

Livskraftig regionalpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en regionalpolitik som ger människor förutsättningar att kunna bo och leva i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige behöver en politik för ett starkare och tryggare samhälle. Ett starkt samhälle där alla svenskar ska ha de bästa förutsättningarna att utveckla sina liv och drömmar. Det handlar om rätten till en jämlik skola och en stark välfärd. Men också trygga arbetsvillkor och möjlighet att bo och verka i hela Sverige. Den S-ledda regeringen har under tidigare och nuvarande mandatperiod lyckats vända utvecklingen vilket resulterat i bättre skolresultat och stora satsningar på välfärden. Men många utmaningar kvarstår att hantera.

Idag bor drygt var tredje person på landsbygden. En växande landsbygd med goda förutsättningar till jobb och välfärd är en grundförutsättning för tillväxt i hela landet. Det finns kraft och potential som måste tas tillvara. I ett starkare samhälle måste det finnas resurser och kraft för en aktiv landsbygdspolitik som utnyttjar hela Sveriges potential. Det skapar ett tryggare Sverige som håller ihop. För att detta ska vara möjligt bör regeringen arbeta för ökad jämlikhet i välfärdssystemet samt för allas rätt till samhällelig service oavsett var i landet man bor.

Regeringen bör därför i kommande reformer genomföra en analys över hur förslagen slår mot olika delar av befolkningen. En stad-land-integreringsstrategi bör tas fram för att se till att all politik ger människor förutsättningar att kunna bo och leva i hela landet. Samtidigt bör regeringen verka för att EU:s sammanhållningspolitik i större utsträckning kopplas ihop med den statliga regionala utvecklingspolitiken.

Jobb och företagande – grunden för en stark välfärd

Sverige har under många år sett en demografisk förändring med en åldrande befolkning och där många unga lämnar glesbygd för större städer. En del av de unga hade dock hellre bott kvar i sin hemkommun men har känt sig tvungna att flytta på grund av den begränsade möjligheten till arbete och kommersiell och statlig service. Under många år har både den statliga och den kommersiella servicen försämrats och i flera fall lagts ner i mindre kommuner. Det är en utveckling som måste tas på allvar.

Regeringen bör därför se över hur satsningar kan göras utifrån de olika regionernas förutsättningar. Det kan handla om allt från förbättrat stöd till näringslivsutveckling till fungerande regional arbetskraftsförsörjning och tillgång till riskkapital. Samtidigt är infrastruktur en viktig del i en kraftfull regional tillväxtpolitik. På så sätt skulle fler företag kunna exportera och finnas representerade på en större marknad, vilket i sin tur skapar möjlighet för företag att växa och anställa fler. För Sveriges välstånd och välfärd bygger på starka och stabila företag. Hela den svenska modellen har arbetsmarknaden som rotor. Därför är det av största vikt att regeringen ser till att företag har möjlighet att startas och drivas i hela landet.

Värmland har flera stora internationella företag verksamma i regionen. Samtidigt består en stor del av näringslivet i Sverige av små och medelstora företag. Vårt land har en stark tradition av småföretag och det är av största vikt att regeringen uppmuntrar fler att våga ta steget och göra sina företagsdrömmar till verklighet. Flera organisationer arbetar med detta, bland annat Ung Företagsamhet i Värmland vars arbete att engagera unga lett till att allt fler, oberoende gymnasieutbildning, är med och startar företag. Den utbildningen behöver fortsätta genom stöd och investeringar.

Inom småföretagandet finns en manlig dominans och behovet av en extra satsning på jämställdhet och kvinnors företagande är stort. Kvinnors kompetens och resurser tas inte tillvara och om kvinnors företagande skulle öka till männens nivå, skulle det innebära runt 75 000 nya företag med ca 278 000 nya jobb.

En företagsform som ofta glöms bort är kooperativt företagande. Utav någon anledning ligger Sverige efter i utvecklingen av en social ekonomi och medarbetarägda företag. En frammarsch kan dock ses inom kultursektorn och på landsbygden, men fler branscher skulle ha nytta av mer kooperativt ägda företag. Det är därför av stor vikt att regeringen stödjer de organisationer som arbetar med social ekonomi och utveckling av den kooperativa företagsformen. I andra länder, till exempel Kanada, finns goda exempel på att just ett gemensamt ägande har varit räddningen för nedläggningshotade företag. Sociala företag kan också vara den första ingången på arbetsmarknaden för den som varit borta från arbete under lång tid. Varje människas vilja till arbete ska tas tillvara.

Möjligheten att bo och driva företag på landsbygden innebär ett beroende av fungerande bredband samt pålitliga person- och godstransporter. Flera exempel har uppkommit i Värmland där bland annat livsmedelsproduktion lokalt har svårigheter då kyltransporter endast går en till två dagar i veckan, vilket ställer till stora bekymmer med lagerhållning och hållbarhet. På liknande sätt leder postens nedmontering och centraliseringen till Hallsberg till att brev och paket måste lämnas in tidigare på dagen för att komma med samma dag och leveranserna tar längre tid. Detta är ett gissel för de mindre företagen som inte får varor tillräckligt snabbt.

Statlig service och banknärvaro

Det är glädjande att regeringen under de senaste åren tagit ett rejält omtag för att åter flytta ut myndigheter från Stockholm och uppstart av fler servicekontor på landsbygden. Fler åtgärder måste till och det gäller att inte tappa fart då åtgärderna är akuta för flera mindre kommuners överlevnad. Men det är inte bara servicekontor som är viktiga utan hela det samhälleliga ansvaret måste i större grad belysas. Viktiga funktioner som post, dagstidning, telefoni, el, tv, bredband och annan basal infrastruktur är avgörande för att kunna leva ett modernt liv. Funktioner som inte minst under coronapandemin visat sig vara avgörande i både krishantering och i kontakten med släkt och vänner.

I tidigare motioner har vi lyft frågan om kontanthantering och den digitala klyfta som uppstått i takt med att många medborgare övergått till att enbart använda betalkort och internetbank. Bankkontor har slutat hantera kontanter och i flera kommuner även stängt ner verksamheten. Problemet är att det inte är alla i vårt land som hänger med i utvecklingen eller kan hantera den nya tekniken. Både utifrån en demokratisynpunkt och utifrån rätten att kunna använda alla godkända betalmedel. Från och med 1 januari 2020 gäller glädjande nog en ny kontantlag och det är viktigt att regeringen framöver följer upp så att lagens intentioner efterlevs. Likaså bör regeringen se över om fler åtgärder behövs för att alla godkända betalmedel också ska kunna användas i handeln.

Regeringen har inlett ett viktigt projekt med att decentralisera statliga myndigheter och verk och upprätta servicekontor i flera av våra landsbygdskommuner. Denna utveckling är positiv och förenklar kontakten med myndigheter. Lika viktig för både befolkning och företag är närheten till lokala bankkontor.

Under de senaste tio åren har tre av de största bankerna lagt ned ca 250 bankkontor runt om i landet, främst på glesbygden. Vid motionens inlämnande aviserade ytterligare en bank att över hundra lokalkontor kommer läggas ner. Bristen på ett väl fungerande bank- och finansväsen har under åtskilliga decennier försvårat en nödvändig modernisering, näringsmässig breddning och ekonomisk tillväxt av över hälften av landets regioner. Särskilt småföretagen får avsevärda svårigheter att erhålla normala krediter eller lån på rimliga villkor när lokalkontoren försvinner och kunskaperna om de lokala förhållandena försvagas avsevärt. I många fall startar nedläggningarna en negativ spiral när samhällsviktiga funktioner utöver lokalt placerade banker som bensinmackar, poliskontor, FK- och AF-kontor, postservice, skolor och mediekontor försvinner. Det privata näringslivet hämmas kraftigt och såväl hantverksföretag som ett brett näringsliv krymper sin produktion och service.

I Värmland har Swedbank lagt ned flera kontor och hoppet i många kommuner riktas nu mot sparbanksrörelsen – en rörelse som i andra delar av landet varit en utvecklingsmotor i mindre kommuner och gynnat tillkomsten av fler företag och jobb i regionerna utanför de stora tätortsbildningarna. Tyvärr finns problem som hämmar sparbanksrörelsens utveckling. Små banker upplever ofta att deras verksamhet begränsas av alltför betungande administrativa krav. Här är det viktigt att alla aktörer som har en sund och lönsam affärsmodell, oavsett storlek, ska ha förutsättningar att agera på marknaden.

Staten har ett ansvar för att de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden. Då bör regeringen även se över förutsättningarna för marknaden och vidta de åtgärder som behövs för att fler sparbanker ska kunna öppna på de orter som idag saknar fungerande banktjänster.

Rätten till jämlik utbildning

Hela skolsystemet, från förskola till högskola och universitet, måste utgå från principen om tillgänglighet, jämlikhet och att bryta klassklyftor. Målet är en egen försörjning, vilket är nyckeln till att känna sig fri och kunna göra egna livsval. Därför behöver ungdomar få stöd i att etablera sig i samhället och bli självständiga vuxna. Arbetet för att detta ska kunna ske måste börja i skolans tidiga år där barngrupperna i dag är alltför stora. Arbetet ska sedan fortsätta i högstadiet och i gymnasieutbildningen där elevernas och lärarnas arbetsituation måste förbättras.

I en tid där kunskapskrävande arbeten blir allt fler och där arbetstillfällena som inte kräver utbildning blir allt färre, måste samhället och dess institutioner vara med i samhällsutvecklingen. Sverige ska konkurrera med bra innovationsklimat, öppenhet för nya idéer och förmåga att ställa om produktionen. Om vi ska fortsätta vara en konkurrenskraftig ekonomi krävs utbildningsinsatser.

Den högre utbildningen måste öppnas upp mot fler och politiken har framför allt en viktig uppgift när det gäller att få fler med låg socioekonomisk bakgrund att välja högre utbildning. Trots insatser över åren för att öppna högskolan för personer från hem utan studietradition finns alltså en stor social snedrekrytering.

Ett första steg är att ge möjligheter till högre utbildning till de hundratusentals svenskar som idag endast har grundskoleutbildning eller har hoppat av gymnasiet i förtid. Det får till följd att det finns ett behov av att komplettera sina studier även senare i livet. Regeringen behöver se till att möjligheterna till vuxenutbildning och komplettering blir fler så att fler ska kunna läsa upp sina betyg.

Det finns utbildningsanordnare som arbetar långsiktigt för att bryta den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen. Karlstads universitet har bland annat en verksamhet som de kallar för barnens universitet. Forskare och lärare presenterar sina ämnen på ett lättillgängligt sätt, vilket har väckt ett stort intresse bland barn och ungdomar. Resultatet visar att fler ungdomar från icke studievana hem söker sig till högre utbildning efter att ha deltagit i barnens universitet. Det kan också vara ett viktigt verktyg för att bryta könssegregerade utbildningsval.

Det finns även många som vill studera på universitet eller högskola men som har svårt att klara pendlning mellan hem och studier. För att underlätta fortsatta studier bör regeringen även stödja och stimulera fler kommuner att starta lärcentra för distansutbildningar inom både högskola och yrkeshögskola.

Ytterligare en aspekt är att utbildningens uppdrag också bör vara att bryta traditionella könsroller. Sverige har en i internationell jämförelse stor könssegregerad arbetsmarknad. Samtidigt finns det många studier som visar att mångfald mellan kön och bakgrund bland medarbetarna är lönsamt för företagen. Segregationen är också till viss del en bakgrund till att kvinnor fortfarande tjänar sämre än män. Frågan är viktig för Sveriges konkurrenskraft och det finns många utmaningar regeringen behöver ta tag i. Det handlar om allt från att belysa likabehandling i tidig ålder till praktikmöjligheter i olika branscher både för att få unga att se nya yrkesvägar och för att kunna fylla den kompetensbrist som flera branscher står inför.

Möjlighet till kompetensutveckling i en föränderlig tid

Sedan några år tillbaka har utvecklingen passerat den punkt där tekniken satte gränsen för vilka idéer som kunde förverkligas. Nu är det tekniskt möjligt att uppfylla i princip

alla våra fantasier, vilket gör att de närmaste 100 åren av utveckling beräknas motsvara de senaste 20 000 åren. Det kommer innebära en förändrad arbetsmarknad och att vi dessutom kommer leva allt längre. I en sådan hög förändringstakt krävs det att politiken gör allt som krävs för att möta framtidens utmaningar.

Målet i ett starkt och tryggt samhälle är att alla som kan jobba också ska jobba. Vid en hög förändringstakt av arbetsmarknaden kommer utbildning och kompetensförsörjning vara de stora utmaningarna att lösa. Sverige ska vara ett land som konkurrerar med höga löner och schyssta arbetsvillkor. Då krävs stora utbildningsinsatser och möjlighet att utbilda sig genom hela livet. Därför bör antalet högskoleplatser och andra studieplatser inte dimensioneras endast utifrån ungdomskullarnas storlek utan även utifrån befolkningens utbildningsnivå. I Värmland har vi i jämförelse med riket låg utbildningsnivå och här skulle ökade satsningar och platser vara ett sätt att öka den nivån.

Lika viktigt är det att snabbt kunna få sin kompetens bedömd. Det gäller framför allt de som kommit och kommer till Sverige från andra länder med gedigna kompetenser i form av yrkeskunskaper eller som akademisk kunskap. Det är viktigt att den ryggsäck av kunskap de bär med sig tas tillvara och att vi snabbar upp valideringsinsatser och möjligheter till praktik inom det yrkesområde de nyanlända har sina kunskaper i, medan de får möjlighet att komplettera det som behövs med olika utbildningsinsatser.

Regeringen har på flera sätt anammat tanken och öppnat upp fler utbildningsplatser och exempelvis gett även äldre möjlighet till studiestöd. En bra start och ett arbete som hela tiden behöver intensifieras. Vårt gemensamma samhälle ska inte lämna någon mellan stolarna utan måste vara rustat så att människor kan byta och ta nya jobb.

Demokratiarbete och folkbildning

Sveriges styrkor har varit föreningslivet och vår långtgående historia av att tillsammans med andra bilda sig eller arbeta för gemensamma mål. I allt från hembygdsgårdar till Folkets Hus och Parker har människor samlats för att lära och engagera sig i samhället. När utbildning diskuteras glöms folkbildningen oftast bort. Folkbildningen är ett viktigt instrument, inte minst i landsbygdskommuner, för att få samhället att hålla ihop. Ett exempel är att det under flyktigmottagandet var studieförbunden och folkhögskolorna som axlade ansvaret för integration och utbildning i svenska språket.

Folkbildningen är viktig både för civilsamhället och för vuxenutbildningen. Civilsamhället får ett tillskott av mångfald, demokrati och ökat kulturdeltagande. Vi ser det också som betydelsefullt att folkhögskolornas kursutbud och pedagogik används för att möta nya grupper med nya behov, erfarenheter och kunskaper. Med anledning av ovanstående bör regeringen verka för en fortsatt stark folkbildning med aktiva studieförbund och folkhögskolor.

Den ideella föreningssektorn i vårt land är unik. De flesta människor som bor i Sverige är med i någon av de ca 200 000 ideella föreningar som finns. Den höga anslutningsgraden och den demokratiska uppbyggnad som föreningarna har spelar en viktig roll i vårt gemensamma samhällsbygge. Politiken måste uppmuntra och ta vara på människors engagemang. Det är speciellt viktigt att det finns tillgång till offentliga lokaler och mötesrum i hela landet såsom hembygdsgårdar och Folkets Hus. Mötesrum är en grundsten i det svenska föreningslivet och ett aktivt stöd för att bevara dem är en enkel investering i demokratin. Det bör också inkludera att det i regioner finns ett system för att uppmuntra och stödja fria kulturgrupper samt lokala arrangemang och traditioner. En levande landsbygd skulle inte bara ge effekter av ett mer inkluderande

samhälle som garanterar medborgerliga rättigheter. Det skulle också innebära kreativitet och verksamheter, vilket i sin tur skulle leda till fler företag och en ökad besöksnäring.

Mikael Dahlqvist (S)

Gunilla Svantorp (S)

Lars Mejern Larsson (S)